

TÜRK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YAYINLARI

**TÜRK HALK EDEBİYATI
İNCELEMELERİ
< SAİM SAKAOĞLU ARMAĞANI >**

**Editör
Prof. Dr. Metin ERGUN**

Ankara / 2013

EMRÂH MAHLASLI YENİ ŞİİRLER

Eyüp AKMAN*

Erzurumlu Emrâh hakkında kitap düzeyinde yapılmış en son çalışma olduğunu zannettiğim bir çalışmamızda Emrâh hakkında şunları söylemiştim: “Emrâh, saz şairlerimizin arasında en şanssız olanıdır. Şanssızlığına sebep, pek çok yönünün (hayatı, şiirleri) karanlık kalmasıdır. Doğum, ölüm tarihleri, hangi şiirin kendisine ait olup olmadığı gibi sorunlar, onun hakkında çalışacaklara büyük bir engel teşkil etmektedir.” (Akman 2011:1).

Emrâh ile sorunları çözmek için yeni belgelere ihtiyaç vardır. Emrâh’a ait yeni şiirlerin bulunması da vesika hüviyetindedir. Nitekim yukarıda sözünü ettiğimiz çalışmamızda Emrâh’a ait 40 adet yeni şiir yayımlamıştık. Bu şiirlerden hareketle Emrâh biyografisine bazı katkılar sağlamıştık. Mesela Emrâh’ın 1843 yılında Kastamonu’da bulunduğunu bildiren bir şiir ile yine onun Erbabî’yi üstadım diye tanıttığı başka bir şiiri bu katkılarının en önemlileri arasında idi. Burada, kitaptaki bilgilerimizi tekrar etmeyeceğiz.

Bu çalışmamızda da Erzurumlu Emrâh’a ait olduğunu düşündüğümüz ve daha evvel yayınlanmadığını zannettiğimiz altı şiir ile yine Emrâh külliyyatına bir katkı sağlamayı düşünüyoruz.

Emrâh’a ait şiirlerin ilk üçünü Çorum Halk Kütüphanesi’nde bulunan bir mecmuadan aldık. Bu mecmua, adı geçen kütüphanede 25231 demirbaş numarasıyla kayıtlıdır. Öcal Oğuz bu mecmuada yer alan Yozgatlı Nâzî’ye ait 91 şiiri almış ve incelemiştir (Oğuz 1992). Dolayısıyla bu mecmuayı trafıca tavsif etmiştir. Biz mecmuanın fotokopisini gördük, orijinalini göremedik. Bundan dolayı mecmua ile ilgili bilgileri Öcal Oğuz’dan aktaracağız:

“Nâzî’nin şiirleri bulunan mecmuanın dış kapağı sert kartondan olup, kağıdı filigranlıdır. Yazılar siyah mürekkeple yazılmış olup, kullanılan yazı çeşidi rik’adır. Sayfa numaraları günümüz rakamları ile verilmiştir ki bu da sonradan konulduğunu göstermektedir. Şairlerin mahlaslarının üzeri düz bir çizgi ile çizilmiştir. İlk yetmiş iki sayfa işlek bir rik’a ile kaleme alınmış, bu sayfadan sonra ise yazı çeşidi ve şiirlerine yer verilen şairler değişmiştir. Yetmiş ikinci sayfadan sonra Namık Kemal, Mithat Cemal Kuntay gibi şairlerin matbuata intikal etmiş şiirleri bulunmaktadır.”(Oğuz 1992: 36).

Fotokopisini gördüğümüz bu mecmuada bazı divan şairleri ve Nâzî’nin şiirlerine ilaveten şu halk şairlerinin şiirleri de yer alır: *Gevherî, Emrâh, Tokatlı Nâzî, Ceyhânî, Bayburutlu Zihnî*.

Mecmua’nın ne zaman yazıldığına dair bir kayda rastlayamadık. Öcal Oğuz bu mecmuanın tarihini “1900’lerin ilk yılları” olarak tahmin etmektedir.

* Doç.Dr., Kastamonu Üniversitesi.

Emrâh mahlaslı diğer üç şiiri de arşivimizde mevcut olan iki defterden elde ettik. Dört numaralı şiirin yer aldığı defterin özellikleri hakkında şunları söyleyebiliriz: Bu defter 13/19 ebatlarında olup 20 varaktır. Ciltsiz ve kapaksızdır. Defterin kenarlarına kırmızı çizgiler çizilmiş ve bu kırmızı çizgiler içine de şiirler yazılmıştır. Yazının mürekkebi genelde siyah iken zaman zaman bazı sayfalarında mavi renk de tercih edilmiştir. Yazı türü ise rik'adır. Defterin içindeki şiirlerin yaklaşık kırk tanesi Emrâh'a aittir. Bundan başka, defterde; *Nûrî, Nâbî, Neş'at, İlhamî, Ağâbî, Niyâzî, Nâzî, Fevzî, Debrî*, mahlaslı şiirler yer alır. Şiirlerde yer yer mahlasların üzeri bir çizgi ile çizilmiştir. Defterde, şiirlerin yazılış tarihini gösteren herhangi bir kayda tesadüf edemedik. Defterin yazılış tarihini XIX. yüzyıl sonları veya XX. yüzyıl başları olarak tahmin etmekteyiz. Bu şiirler defterin onuncu varığında (10/a) yer almaktadır.

Beş ve altı numaralı şiirlerin yer aldığı ikinci defter de arşivimizde bulunmaktadır. Defter 16/12 ebatlarında olup vişneçürüğü renginde karton bir cilde sahiptir. İplik ile ciltlenmiştir. Yukandaki defterde olduğu gibi bu defterin kenarlarında dikey kırmızı çizgiler vardır. Ortadaki asıl şiirden başka olarak kenardaki bu çizgilerin içine de şiirler yerleştirilmiştir. Bizim aşağıya aldığımız bu şiirler de on dokuzuncu (19-b) varakta yer alır ve asıl şiirin iki kenarında kayıtlıdır.

Defterde Emrâh mahlaslı şiirlere ilaveten *Genberî, Fevzî, Nûrî, Râzî, Fuzûlî, Hayâlî, Ceyhânî, Fığânî, Sezâî, Halîlî, Nâbî, Rüşdî* mahlaslı şiirler de vardır. Defterin otuzuncu varığından sonra Arapça dualara yer verilmiştir.

Bu defterin de yazılış tarihine ilişkin bir kayıt yoktur.

Şiirlerin Özellikleri: İlk şiir aruzun 4 me fâ î lûn kalıbıyla yazılmıştır. Oldukça fazla aruz hatası olan bu şiirde Emrâh, divan şiirine has olan sevgili üpinden hareketle bazı değerlendirmelerde bulunur. Buna göre sevgilisi siyah bene sahip, sümbül saçlıdır. Kırpikleri ok gibidir. Buna mukabil Emrâh, sürekli ah çekip inleyen, aşk acısı çeken biridir. Sevgilisiyle kendini karşılaştıran Emrâh, bu şiirinde tamamen divan edebiyatına özenerek onun mazmunlarını kullanmıştır.

İkinci şiiri ise hece ölçüsüyle söylenmiştir. Estetik bakımdan o kadar kıymeti haiz bir şiir değildir. Burada da Emrâh aşk derdinin çaresizliğinden söz eder.

Üçüncü şiir de Çorum nüshasında yer almaktadır. Emrâh bu şiirinde, aşk şarabı içtiğini artık bunun üzerine başka bir şeye ihtiyacı kalmadığını söyler. Tasavvuf istihlalarının yer aldığı bu şiirde Emrâh, asıl hünerin Allah'ı bulmak olduğunu ifade eder.

Dördüncü şiir ise Kastamonu nüshasından alınmıştır. Aruzun Fâ î lâtûn / Fâ î lâtûn/ Fâ î lâtûn/ Fâ î lûn kalıbıyla yazılmış bir divandır. Şiirde aruz hataları yukarıdaki aruzlu şiire göre çok azdır. Şiirin dili, üslubu ve söyleyişiyle estetik bir kıymeti olduğunu söyleyebiliriz. Bu şiirde de divan edebiyatı mazmun ve istihlaları kendini hissettir

Beşinci ve altıncı şiirler: Bu iki şiir de arşivimizde bulunan ikinci defterden alınmıştır. Hece ölçüsüyle yazılmışlardır. Aşk konusunu ele alırlar. Bunlarda da divan şiiri tesirleri açıkça görülür. İkiside estetik değeri haiz şiirdir.

Sonuç: Bibliyografyada verdiğimiz Emrâh ile ilgili çalışmalar içerisinde yer almayan bu altı şiir, Emrâh külliyyatına önemli bir katkı sağlayacaktır. Çorum nüshasında yer alan şiirlerin edebî değeri, Kastamonu defterlerinde yer alan şiirlere göre daha azdır. Buradan, Emrâh'ın Çorum mecmuasında yer alan şiirlerini daha önce, yani Kastamonu taraflarına gelmeden önce, yazdığını/söylediğini tahmin etmek mümkündür. Emrâh'ın Kastamonu'da bulunduğu yıllarda şairlik kudretinin daha güçlü olduğunu, şiir dili ve üslubunun daha mükemmel bir seviyeye geldiğini kabul etmek gerekir.

EMRÂH MAHLASLI YENİ ŞİİRLER

Şiirlerin hangi Emrâh'a ait olabileceğine ait tereddüdümüzden dolayı yazının başlığını "Emrâh mahlaslı" olarak koymuştuk. Fakat şiirlerin dilinden, üslubundan ve konularından, bu şiirlerin Erzurum'lu Emrâh'a ait olduğunu kuvvetle tahmin ediyoruz.

Bu şiirlerin, ileride oluşturulacak Erzurumlu Emrâh divanına hatasız geçmesini sağlamak için şiirlerin sonuna şiirlerin tıpkı basımını da ekledik. Her zaman eski harfli metin okumalarında farklı okuma tercihleri olabilir. Bundan dolayı, bu şiirlerde fark edilebilecek yanlışların tarafımıza bildirilmesi Emrâh divanına, doğru metinlerin alınmasını sağlayacaktır.

a-Çorum Yazmasındaki şiirler:

1-

Me fâ î lün/ Me fâ î lün/ Me fâ î lün/ Me fâ î lün

Senin fülül-i benin varsa benim dağ-ı siyâhım var
Senin sünbül saçın varsa benim de düd-i âhım var

Senin başında ey meh gün gibi zer-efsûn varsa
Benim de şule-i nâr-ı muhabbetden külâhım var

Senin başında müşğîn sâyebân var siyâh kâkülден
Benim de derûn-ı dilden âsumân bârgâhım var

Senin müjgân-ı çeşminden var ise leşkerin saf saf
Benim de yer yüzün tutdı sirişkimden penâhım var

Senin kandan sirişkûn varsa ey dide-i *Emrâh*
Benim sûz-ı derûnumdan gelür çok âh vâhım var

(Varak 18/a)

2-

Kara gözlüm ben şu yerden gidersem
Eğlen de bir haber ver kara gözlüm
Sen benimsin ben de senin sevgilim
Girmesün araya el kara gözlüm

Beyâz gerdânında vardır bir nişân
İflâh olmaz senin aşkına düşen
Yârim zülûflerin niçün perişân
Dökülmüş gerdâna tel kara gözlüm

Gel bu *Emrâh*'nin canânı cânı
Çaresizdir diye eyle dermânı
Bir saat görmesem cânânım seni
Yârim çeşmim yaşı sel kara gözlüm
(Varak 48/b)

3-

Sunma sâkî bana bâde-yi nâbı
Sermest âb içer mi şarâb üstüne
Kâf-ı kanaatle ol ankâ sîfât
Tenezzül eyleme gurâb üstüne

Sözü cevherdir her dem nisâr olunmaz
Her mürğ dâm ile şikâr olunmaz
Rikkat sultanında karâr olunmaz
Ayak basmayınca rikâb üstüne

Emrâh bu mansûbu almaktır hüner
Arayup Mevlâ'yı bulmaktır rehber
Âlemde feyz-yâb olmaktır hüner
Su gibi yüz sürüp türâb üstüne
(Varak 58/a)

b-Kastamonu yazmalarındaki şiirler:

ba- Birinci defter

4-

Bezm-i aşkın lezzeti peymânesinden bellidir
Câm-ı aşkın mestliği mestânesinden bellidir

Zâhidâ sor kim nedir sûzân-ı aşkın nârını
Nâr-ı aşkın şiddeti pervânesinden bellidir

Nakş-ı hüsnün dâima gönlümde cevân eyler
Gencin izhâr olması vîrânesinden bellidir

İzz ü nâzı şive-i hüsn ü edâsı dilberin
Cülûs izhâr eden merdânesinden bellidir

Kendin ifşâ etme ârifânım deyü *Emrâhî* sen
Tab'-ı irfân güfte-yi dürdânesinden bellidir
(Varak 19/b)

bc- İkinci defter

5-

Belki açılırdı baht-ı siyâhım
Güzellere mürüvveti göreydim
Baktıkça olurdu kalb-i ferâhım
Mah-ı cemâlin ziyâsını göreydim

Gönül sevdi asla etmem inkârı
Yüreğimde yanar muhabbet nârı
Diyâr-ı gurbette ölmeden yâri
Semt-i yâre ziyâreti göreydim

Emrâhî kimseye kalmadı cihân
Bir pula değmedi taht-ı Süleymân
Vakit gelüp teslim olduğu zamân
Çıkıp giden emâneti göreydim
(Varak 10/a)

6-

El'amân bu deyrin sanemlerinden
Kâkülün uşşâka kemend ettiler
Zincir-i zülfüne aşüfte kılup
Ne küşâd ettiler ne şâd ettiler

Mecnûn Hak yolunda Leylâ yüzünden
Anınçün gelmedi sahrâ yüzünden
Bülbül ağladıkça sevdâ yüzünden
Goncalar şâd olup ..... ettiler

Emrâh bülbül gibi hübdur âvâzım
Dertli olan dinler nâğme-yi sâzım
Her kande okunsa şi'r ü mecâzım
Gûş eden âşıklar pesend etdiler

(Varak 10/a)

KAYNAKÇA*

- AKMAN, Eyüp, (2011), *Kastamonu Kaynaklarında Erzurumlu Emrâh*, Ankara
ALBAYRAK, Nurettin, (2001), *Erzurumlu Emrâh*, İstanbul.
ALPTEKİN, Ali Berat, (1986), *Erzurumlu Emrâh Bibliyografyası*, Ankara.
ALPTEKİN, Ali Berat, (2004), *Palandöken'in Zirvesindeki Âşık Erzurumlu Emrâh*, Ankara.
ALPTEKİN, Ali Berat, (1986), "Şeytan Bunun Neresinde Redifli Koşma Kimindir?" *Erciyes*, IX/102.
ALPTEKİN, Ali Berat (1986), "Erzurumlu Emrâh'ın Türk Cemiyetine Gösterdiği Yol", *Erciyes*, IX/102.
AŞKUN, Vehbi Cem, (1942), *Büyük Halk ve Saz Şairi Emrâh*, Sivas.
BORATAV, Pertev Naili, (1991), "Türk Folklorunda Erzurum ve Erzurumlu Emrâh", *Folklor ve Edebiyat 2*, İstanbul.
ÇETİN, İsmet (1986). "Hayatta Olmayan Âşıkların Günümüzde Yayılma Alanları ve Erzurumlu Emrâh", *Erciyes*, IX/102.
DENİZ, Rasim, (1986), "Yazmalarda Emrâh Mahlaslı Şiirler", *Erciyes*, IX/101.
DENİZ, Rasim, (1986), "Emrâh'ın Az Bilinen Şiirleri" *Erciyes*, IX/102.
DUMAN, Mustafa, (2011), "Erzurumlu Emrâh Trabzon'a Geldi mi?", *Trabzon Halk Kültürü*, İstanbul.
FINDIKOĞLU, Ziyaeddin Fahri, (1927), *Erzurum Şairleri*, İstanbul.
GÖKSEL, Necati Turgut, (1966), *Âşık Emrâh, Hayatı Edebi Şahsiyeti ve Şiirleri*, Niğde.
GÜLENSOY, Tuncer, (1986), "Erzurumlu Emrâh'ın Şiirlerinde Dil ve Üslup", *Erciyes*, IX/101.
GÜNEY, Eflatun Cem-Çetin Eflatun, (MCMLXXV), *Erzurumlu Emrâh Hayatı ve Şiirleri*, İstanbul.
HANÇER, Selahaddin, (1986), "I. Emrâh Kültür ve Sanat Şenliği Münasebetiyle", *Erciyes*, IX/102.
KARADAĞ, Metin, (1996), *Erzurumlu Emrâh Yaşamı-Sanatu-Şiirleri*, Balıkesir
KASTAMONU AÇIKSÖZ GAZETESİ 4, 5, 6, 9, 14, 17, 22, 24 Şubat; 2, 16 Mart 1340
KÖKSAL, Hasan, (1986), "Erzurumlu Emrâh'ın Şiirlerinde Aşk ve Telmihî Unsurlar", *Erciyes*, IX/101.
KÖKSAL, Hasan, (1986), "Erzurumlu Emrâh'ta İlahî Aşk", *Erciyes*, IX/102.
KÖPRÜLÜ, Fuad, (1929), *XLX uncu Asır Saz Şairlerinden Erzurumlu Emrâh*, İstanbul.
KÖPRÜLÜ, Fuad, (2004), *Saz Şairleri*, V, Ankara
MEHMET ABDÜLAZİZ, (1332), *Divan-ı Emrâh*, İstanbul.

* İncelediğimiz Emrah mahlaslı altı şiir, bibliyografyada yer alan kaynaklarda bulunmamaktadır. Bundan dolayı bu eserlere -metinde bahsi geçmese de- bibliyografyada yer verilmiştir.

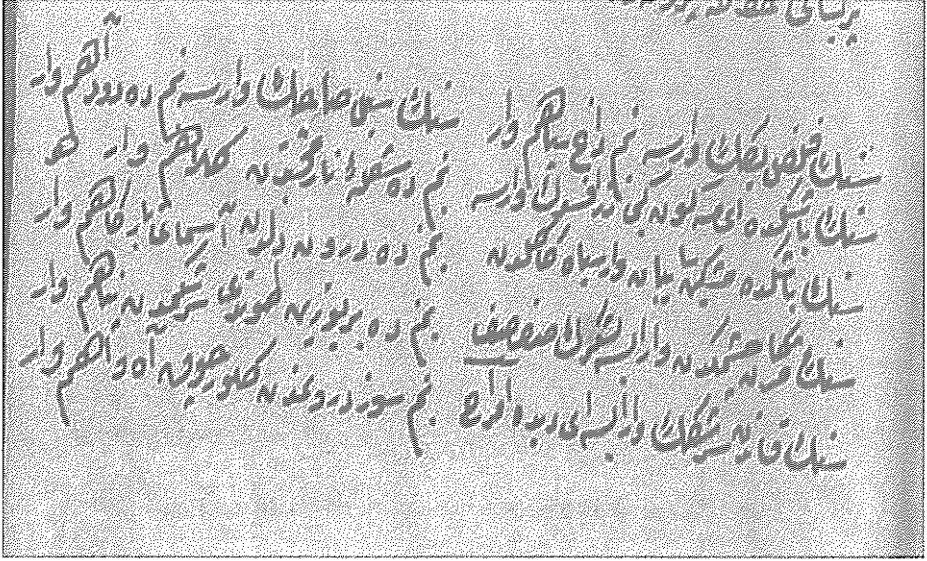
Eyüp AKMAN

- OĞUZ, Öcal, (1992), *Yozgatlı Halk Şairi Nâzî*, Ankara.
- ONAY, Ahmet Talat, (1996), *Türk Halk Şiirinin Şekil ve Nev'i*, (Haz. Cemal Kurnaz), Ankara.
- ONAY, Ahmet Talat, (1933), *Âşık Tokatlı Nuri*, Çankırı.
- ÖZTELLİ, Cahit, (1976), *Sahte Şöhret Bir Ozan Erzurumlu Emrâh*, Ankara.
- SAKAOĞLU, Saim, (1986), "Emrâh'ın Hayatı ve Hakkında Yapılan Yayınlar" Erciyes, IX/101.
- SAKAOĞLU, Saim, (1986), "Emrâh'ın Türk Saz Şiiri İçindeki Yeri ve Yetiştirdiği Ustalar" Erciyes, IX/ 101.
- SAKAOĞLU, Saim, (1987), *Ercişli Emrâh*, Ankara
- SAKAOĞLU, Saim, (1989), "Türk Saz Şiiri", *Türk Dili*, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri), Ocak-Haziran 1989: 445-450.
- SEYİDOĞLU, Bilge, (1986), "Emrâh'ın Sesi", Erciyes, IX/101.

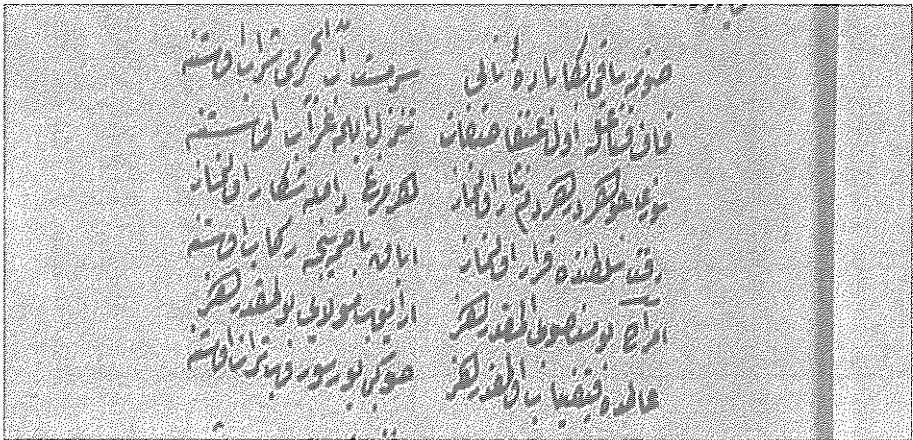
TIPKIBASIM

Aşağıya aldığımız şiir metinleri, bilgisayar ortamında, defterlerden kesilmek suretiyle düzenlenmiştir. Dolayısıyla defterlerde, aynı sayfada yer alan başka şairlere ait diğer şiirler çıkartılmıştır.

1) Çorum Yazması, Varak 18/a

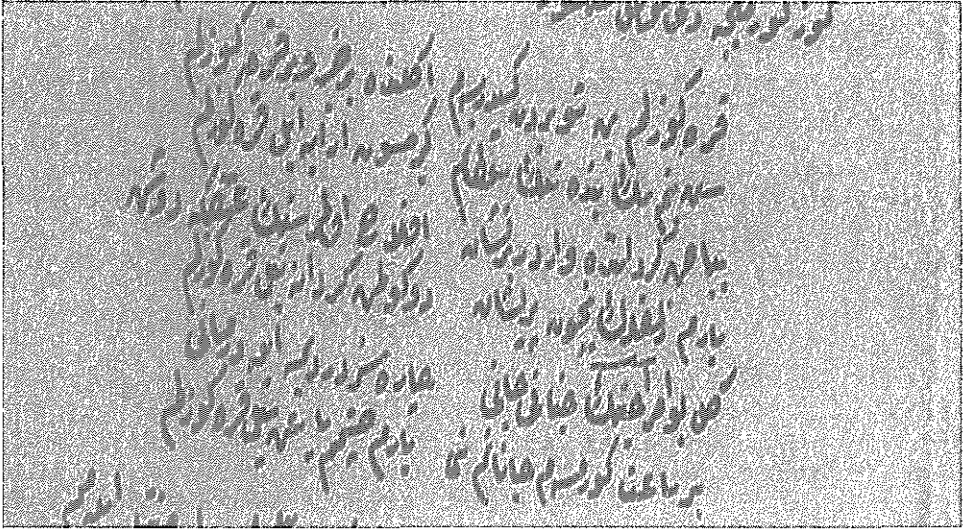

2) Çorum Yazması, Varak 48/b

3) Çorum Yazması, Varak 58/a

دیوان

بزم عشق از فیض حیات سده بلای بود .....
 جان عشق است لکن نماند سینه به بلای بود
 زاهدی که نبرد بسوزاند عشق نای بود .....
 ناله عشق است بی پروانه سینه به بلای بود
 عشق است زانکه کلام و جمله به بلای بود ..... ایام
 گنج است هر بار اولی در بار ..... سینه به بلای بود
 غمنازی شیوه است و اسیر دل به بلای بود
 جلوه اشعار ابدیه من و اسیر به بلای بود
 کنده است افسانه عشق فانی به بلای بود
 طبع عرفانه کشفه دور از سینه به بلای بود
 سینه است
 یکم بر سینه گزین است و طبع نکرده از انوار
 با شکفته آینه در آینه است و در .....
 او ز که بشود خود است سوز لبه ساه اشک و در
 بنویسد کس باور طبع است و فغان اشک و در
 همه سینه این شریف جان و آینه اشک و در
 نه با اسم عهده است عاقل است و در
 بوی زود است اول با ده عشق است و در

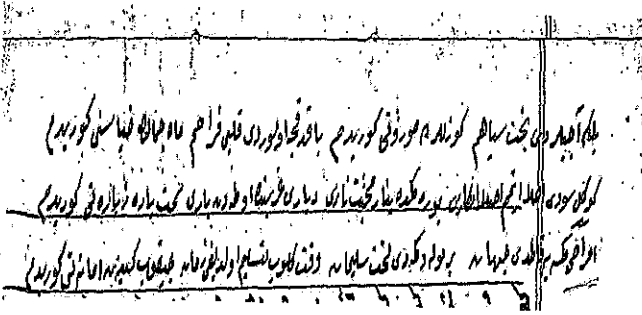
قفل تازی تو بود که کلام کلامه سینه به بلای بود
 طاعت عشق است که باقی باقی در سینه به بلای بود
 زاهدی که نبرد بسوزاند عشق نای بود .....
 ناله عشق است بی پروانه سینه به بلای بود
 عشق است زانکه کلام و جمله به بلای بود ..... ایام
 گنج است هر بار اولی در بار ..... سینه به بلای بود
 غمنازی شیوه است و اسیر دل به بلای بود
 جلوه اشعار ابدیه من و اسیر به بلای بود
 کنده است افسانه عشق فانی به بلای بود
 طبع عرفانه کشفه دور از سینه به بلای بود
 سینه است
 یکم بر سینه گزین است و طبع نکرده از انوار
 با شکفته آینه در آینه است و در .....
 او ز که بشود خود است سوز لبه ساه اشک و در
 بنویسد کس باور طبع است و فغان اشک و در
 همه سینه این شریف جان و آینه اشک و در
 نه با اسم عهده است عاقل است و در
 بوی زود است اول با ده عشق است و در

زاهدی که نبرد بسوزاند عشق نای بود .....
 ناله عشق است بی پروانه سینه به بلای بود
 عشق است زانکه کلام و جمله به بلای بود ..... ایام
 گنج است هر بار اولی در بار ..... سینه به بلای بود
 غمنازی شیوه است و اسیر دل به بلای بود
 جلوه اشعار ابدیه من و اسیر به بلای بود
 کنده است افسانه عشق فانی به بلای بود
 طبع عرفانه کشفه دور از سینه به بلای بود
 سینه است
 یکم بر سینه گزین است و طبع نکرده از انوار
 با شکفته آینه در آینه است و در .....
 او ز که بشود خود است سوز لبه ساه اشک و در
 بنویسد کس باور طبع است و فغان اشک و در
 همه سینه این شریف جان و آینه اشک و در
 نه با اسم عهده است عاقل است و در
 بوی زود است اول با ده عشق است و در

بیت

5) Kastamonu yazması II, Varak 10/a

Bu şiir, defterin kenarında kayıtlıdır. Fakat biz, düzgün okunsun diye bu şiiri bilgisayar ortamında düz hale getirdik.

6) Kastamonu yazması II, Varak 10/a

Bu şiir de aynı defterin diğer kenarında kayıtlıdır.

